

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА

- **1. Сутність влади.**
- **2. Ресурси влади: поняття, типологія.**
- **3. Принципи організації і функціонування влади.**
- **4. Громадянське суспільство**

1. Сутність влади.

Феномен влади – найважливіша і найстародавніша проблема політичного знання, об'єкт гострої боротьби ідей.

- Існує безліч визначень і моделей влади: жодне не є універсальним, проте різноманітні підходи до проблеми влади знаходять загальні ознаки і зв'язки.
- У результаті складається відносно цілісне вчення про владу, її найважливіші аспекти і прояви.

Щодо ступеня поширення влади існує дві сучасні парадигми, названі іменами найяскравіших їх представників:

- парадигма М.Фуко
- парадигма Г.Беккера.

- Французький політичний філософ **М. Фуко** вважає, що влада не локалізується власно у політичній сфері.
- Вона переслідує нас усюди: у сім'ї, в школі та університеті, у лікарні та клубі.
- Усюди ми зіштовхуємося з асиметрією впливу: А впливає на Б сильніше, ніж Б впливає на А.
- Влада, таким чином – це універсальні суспільні відносини. І завдання науки про політику – "розкривати усюдисущий мікроб влади".
- Влада може себе демонструвати, як це власно і робить у державній сфері, може мати латентний вплив. Тобто, влада використовує формальні і неформальні можливості, причому останні завідомо перевищують перші.

Представник Чиказької школи Г. Беккер схильний до максимізації ліберального принципу "держави-мінімуму" і вважає, що розвиток громадянського суспільства супроводжується безперервним зменшенням прерогатив влади. І владні повноваження рано чи пізно заміняться відносинами громадського партнерства.

Існують такі концепції влади:

- 1) біхевіористська: політична влада – це поведінка, здатна змінювати поведінку інших;
- 2) прагматична: політична влада – це реалізація стратегічних установок на досягнення певних цілей;
- 3) структурно-функціональна: політична влада – це функція взаємодії структурних елементів політичної системи;
- 4) конфліктологічна: політична влада – це діяльність щодо узгодження інтересів соціальних груп і ухвалення протиконфліктних рішень.

Влада – це здатність і можливість здійснювати свою волю, впливати на діяльність, поведінку людей за допомогою різного роду засобів – волі, авторитету, переконання, права, примусу.

- **Влада** є системою відносин панування і підкорення, головна мета якого полягає в забезпеченні виконання наказу, волі і т.д. за допомогою впливу, авторитету, різного роду санкцій і прямого насильства.

Влада додає політиці ту своєрідність, завдяки якій вона представляє особливий вид соціальної взаємодії. Це обумовлено нерівним положенням людей, включених у відносини панування – підкорення, управління – виконання, в ієрархічності системи взаєможосунків.

Без наявності владних відносин неможливо координувати соціальні зв'язки, досягати взаємоприйнятих компромісів між різними соціальними спільнотами, прошарками і індивідами, підтримувати цілісність і стабільність суспільства.

2. Ресурси влади: поняття, типологія.

- Влада є складним явищем. Можна виокремити, з одного боку, її суб'єкт і об'єкт, з іншою – ресурси влади.
- **Суб'єкти влади** – носії влади, активна діюча величина в системі влади, від якої надходить вплив, дія, наприклад: розпорядження, вказівки.
- **Об'єкти влади** – явища, предмети, органи, установи, підприємства, населення, на керівництво якими згідно із законом або підзаконним актом спрямована діяльність влади.

- **Ресурси влади** – сукупність засобів і методів, застосування яких забезпечує можливість суб'єкту влади здійснювати вплив на об'єкт (особа, групи, суспільство в цілому) і досягати поставленої мети. Ресурси знаходяться між суб'єктом і об'єктом влади і "матеріалізують" відносини залежності між ними.

Протягом розвитку суспільства ресурси володарювання змінювалися:

- в примітивних суспільствах влада спиралася в основному на авторитет правителя (вождя, воєначальника і т.д.). Зміна характеру відносин між людьми, перехід від кровноспоріднених до майнових привели до зміни ресурсів влади, якими стали багатство і сила;
- в індустріальних суспільствах переважаючим ресурсом панування стає організація: бюрократія, партії, рухи;

- в сучасних суспільствах владні відносини все більше залежать від того, хто володіє інформацією, яка при збереженні ролі інших ресурсів стає найважливішим засобом володарювання.

Відсутність інформації викликає у людини відчуття страху, дискомфорту, бажання підкорятися.

- **Типологія (класифікація) ресурсів владарювання** може здійснюватися за різними підставами (критеріями).
- **За Конфуцієм**, ресурсами влади правителя є його особистий приклад і слідування моральним принципам – справедливості, гуманності, турботі про благо народу, почуттю обов'язку, мудрості. Піддані повинні поважати правителя і виконувати свої обов'язки.

Н.Макіавеллі :

- поклав в основу класифікації типів владарювання інші мотиви людської поведінки, головною з яких є любов і страх – той, кого бояться, здатний управляти так само легко, як і той, кого любимо; крім них до числа ресурсів влади відносяться людські пристрасті і вади (брехливість, боязкість, жадібність).
- вважав, що любов і страх розрізняються способом дії:
 - 1) любов - матерія дуже тонка, вона тримається на вкрай хиткій основі – людській подяці;
 - 2) страх же міцніший і твердіший.

Одна з найсучасніших типологій влади представлена американським соціологом **О. Тоффлером**, в якій використовуються змішані критерії. Згідно його концепції:

- в системі ресурсів влади сучасного суспільства відбулися значні зміни (з цієї причини його концепція називається теорією «зсуву влади»);
- в історії людства влада спиралася на три ресурси – силу, багатство і знання.

Залежно від того, якому ресурсу віддається перевага, можуть встановлюватися різні типи владарювання:

- - якщо влада заснована на силі, то вона є типом владарювання низької якості;
- - влада середньої якості пов'язана з багатством;
- - влада вищої якості заснована на знаннях.

Визначальною тенденцією світового розвитку є перехід від типу владарювання низької якості, заснованої на силі, до влади вищої якості. Вирішальним ресурсом влади стає знання.

3. Принципи організації і функціонування влади.

- Функціонування політичної влади здійснюється на базі загальноновизнаних принципів суверенітету і легітимності. Вони характеризують політичну владу з різних сторін:
 - 1) з погляду виділення усередині неї головної ланки – держави;
 - 2) визначення правомірності використання тих або інших засобів, включаючи примус, для досягнення політичної мети.

Основні складові принципу суверенітету:

- принцип суверенітету означає верховенство і незалежність державної влади;
- верховенство державної влади є винятковим правом держави встановлювати в суспільстві єдиний правопорядок, визначати статус державних органів, наділяти правами і обов'язками громадян, використовувати насильство;
- осереддя політичної влади у держави означає також її верховенство у порівнянні з іншими політичними інститутами: політичними партіями, рухами;

- незалежність державної влади виражена в її самостійності і рівноправності у відносинах з іншими державами;
- суверенітет і незалежність державної влади **не** ведуть до її безконтрольності з боку суспільства;
- громадянське суспільство прагне обмежити суверенітет рамками закону, щоб влада не була вищою за закон. Через це принцип суверенітету припускає наявність сильної державної влади, діючої строго в рамках закону.

Легітимність:

- пов'язана з обґрунтуванням правомірності тих рішень, які приймає влада, і добровільності їх виконання населенням;
- є найважливішою ознакою демократичної влади, визнання її не тільки громадянами, але і світовою спільнотою (тому навіть авторитарні режими прагнуть забезпечити собі певні ознаки легітимності – виборність, народне представництво та ін.);
- своєрідний символ віри, уявлення, яке присутнє в свідомості громадян, і означає переконаність людей в тому, що влада має право ухвалювати рішення, обов'язкові для виконання.

4. Громадянське суспільство – безпосередньо не контрольована державою сфера життєдіяльності індивідів.

- В основі теорії громадянського суспільства лежить прагнення обмежити небажане втручання держави в життя індивідів, поставити її під контроль суверенного народу, гарантувати свободу життєвих проявів громадян.

Громадянське суспільство – продукт буржуазної епохи, ринку та демократії. Це сфера свободної гри приватних інтересів та індивідуальних прагнень.

Воно формується переважно знизу, спонтанно, як результат розкріпачення індивідів, перетворення їх з підданих на свободних громадян-власників, які мають відчуття власної гідності і готові взяти на себе господарчу та політичну відповідальність.

- Громадянське суспільство має складну структуру, включає економічні, правові, культурні, сімейні, релігійні тощо відносини. Проявляє себе в діяльності партій, груп інтересів, громадянських ініціатив тощо.
- На відміну від державних структур домінують не вертикальні, а горизонтальні зв'язки між юридично рівними та свободними партнерами.

